

Межов О. Г.,

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк

ПРОСТОРОВІ ДЕТЕРМІНАНТИ У СТРУКТУРІ ПРОСТОГО РЕЧЕННЯ

У статті систематизовано і комплексно проаналізовано просторові детермінанти в структурі простого речення. Виділено семантичні класи. Описано центральні й периферійні морфологічні засоби вираження у зв'язку з семантичними різновидами. Простежено можливі вияви локативної транспозиції відмінків, прийменниково-відмінкових і невідмінкових форм. Установлено специфіку функціонування просторових поширювачів у комунікативних позиціях теми й реми.

Ключові слова: просторовий детермінант, предикат, локатив, відмінок, прийменник, ускладнене просте речення.

В статье систематизировано и комплексно проанализировано пространственные детерминанты в структуре простого предложения. Выделены семантические классы. Описаны центральные и периферийные морфологические средства выражения в связи с семантическими разновидностями. Прослежены возможные проявления локативной транспозиции падежей, предложно-падежных и непадежных форм. Установлена специфика функционирования пространственных распространителей в коммуникативных позициях темы и ремы.

Ключевые слова: пространственный детерминант, предикат, локатив, падеж, предлог, осложненное простое предложение.

In the article systematization and complex analysis of locative determinante in the structure of simple sentence. The semantic classes are selected. Central and peripheral morphological facilities of expression in connection with semantic varieties are determined. Possible manifestations of locative transposition of cases, prepositional-case and no the case forms are traced. Specific of functioning of locative determinante in comounicative positions of theme and rema is set.

Key words: locative determinante, predicate, locativ, case, preposition, unelementary simple sentence.

Проблема детермінантів не має в сучасній лінгвістиці однозначного розв'язання, хоча висловлено ряд аргументованих думок на користь їх виділення як специфічних другорядних членів речення у працях Н. Ю. Шведової [13; 14], В. П. Малащенка [9], С. Д. Кацнельсона [7], Є. Крижижкової [8], А. А. Камініної [6], І. П. Распопова [10] та ін. Дослідження вітчизняних учених, зокрема І. Р. Вихованця [2], А. П. Загнітка [5], І. І. Слинька [11], М. І. Степаненка [12], які стосуються специфіки просторових детермінантів, їхнього функціонування в українській мові, все ж не дають вичерпної відповіді на важливі питання системності, визначення їхнього статусу, семантичних і структурних особливостей, встановлення класифікаційних ознак, варіативності.

Мета статті – здійснити комплексний аналіз просторових детермінантів української мови, визначивши типи їхньої варіантної структури та специфіку взаємодії семантичних і формальних ознак. Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких завдань: встановити диференційні ознаки просторових детермінантів; визначити їхнє місце в структурі простого речення; обґрунтувати роль прийменників і відмінкових форм у вираженні відтінків просторової семантики; виявити специфіку дериваційних процесів у системі просторових поширювачів; окреслити сукупність морфологічних варіантів просторових детермінантів; визначити їхні комунікативні варіанти.

При з'ясуванні природи детермінантів повинно йтися передусім про визначальні їхні формально-синтаксичні й семантико-синтаксичні особливості, про відмежування їх від форм, прислівний зв'язок яких зумовлюється семантико-синтаксичною валентністю предиката, а особливо від форм, що поєднані з опорним словом невалентним, вільним підрядним зв'язком. Найголовнішою ознакою детермінантів є їх вторинність, похідність, трансформаційна пов'язаність із структурою складного речення. Дериваційну базу деяких різновидів простого ускладненого речення становлять складні речення, від однієї з предикативних частин яких шляхом згорання утворюються детермінантні другорядні члени речення [4, с. 16], пор.: *На жнива Архип взявся до праці* (У.Самчук) *Коли почалися жнива, Архип взявся до праці*.

Субпозиція детермінанта як другорядного члена речення характеризується залежністю не від окремого слова, а від предикативного ядра (присудково-підметової основи речення з валентно пов'язаними з присудком другорядними членами речення або головного члена односкладного речень з його валентним потенціалом). Детермінантам притаманний слабкий підрядний зв'язок із предикативним центром, що засвідчує більшу їх синтаксичну автономність [3, с. 236]. У позиції детермінанта перебувають здебільшого прийменниково-відмінкові форми, морфологізовані прислівники і дієприслівники з адвербіальними значеннями часу, причини, мети, умови, допустовості, порівняльні тощо, які співвідносні з відповідними функціональними різновидами підрядних частин складнопідрядних речень. Це найпродуктивніша група детермінантів, що засвідчується більшою морфологічною різноманітністю їхніх форм.

У формально-синтаксичній позиції детермінантного другорядного члена речення можуть функціонувати і просторові поширювачі, які залежно від синтаксичної позиції в реченні можна поділити на вихідні (первинні) та похідні (вторинні). Первинні функціонують в семантично елементарному простому реченні та перебувають у валентній рамці предикатів стану-локативності, процесу-локативності та дії-локативності. У семантичному плані це семантими із значенням місця, напрямку руху і шляху руху. У таких конструкціях прийменники як аналітичні синтаксичні морфеми, які перебувають між предикатом і відмінковою формою, прилягають до локативних предикатів, виступаючи в ролі дієслівних постфіксів. Своєрідність похідних (вторинних) просторових компонентів полягає в їх ускладненості предикатними значеннями та функціонуванні у валентно не

передбачуваній позиції семантично неелементарного простого речення (детермінантній з формально-синтаксичного погляду, що залежить від предикативного ядра). Просторові детермінанти поєднуються з предикативним ядром речення зв'язком прилягання.

Семантичне ускладнення просторової семантики в детермінантній позиції зумовлено такими особливостями: внаслідок редукції власне-просторових (*бути, перебувати, опинитися, знаходитися*) і просторово-процесуальних (*сидіти, стояти, лежати, висіти*) предикатів дієслівний постфікс (прийменник) приєднується до локатива, надаючи йому синтаксичної автономності і збагачуючи семантичними предикатними відтінками. Утворені прийменниково-відмінкові форми з просторовим значенням у формально-синтаксичній детермінантній позиції є результатом об'єднання двох простих елементарних речень в одне просте ускладнене [2, с. 177]. Вторинні локативи з просторовими предикатними відтінками представляють вихідне елементарне просте речення у структурі ускладненого простого речення, яке звичайно виступає в початковій позиції речення, виконуючи роль детермінантного другорядного члена речення. Пор.: *Я в чужих баютах стрічаю північ...* (Б. Олійник) ← *Я був у баютах + Я стрічав північ*. Крім просторових значень, вони виражають якість мірою семантико-синтаксичні відношення між елементарними простими реченнями, здебільшого темпоральні, про що свідчать трансформації: *Я в чужих баютах стрічаю північ...* (Б. Олійник) ← *Коли я був у баютах, стрічав північ*.

Перетворення аналітичних дієслівних синтаксичних морфем-постфіксів на аналітичні синтаксичні морфеми-прийменники стосується лише статичного, а не динамічного різновиду локативності [1, с. 81]. Просторові прийменники статичної локалізації (контактні та дистантні) із семантично нейтралізованими місцевим, родовим та орудним відмінками передають значення місця, ускладнюючи просторові значення різними відтінками: позначають контактну внутрішню локалізацію, контактну локалізацію з поверхнею просторового орієнтира, загальну дистантну локалізацію, локалізацію за ознакою близькості щодо просторового орієнтира, локалізацію по колу, локалізацію між просторовими орієнтирами, локалізацію щодо горизонтальної або вертикальної осі, а також дистрибутивну контактну або дистантну локалізацію.

На контактну внутрішню локалізацію вказують аналітичні синтаксичні морфеми-прийменники *в* з місцевим відмінком і *всередині, посеред, серед* з родовим відмінком, напр.: *У стайнях ревла прив'язана худоба, душачись у диму і згораючи живцем* (О. Гончар); *Джмелі спросоння – буц! – лобами! Попадали, ревуть в траві* (М. Вінграновський); *Раптом десь всередині будинку заграв баян і почулася пісня* (О. Гончар); *І росте посеред замку квітка, в пуп'янку закрита...* (Леся Українка); *Зголоджений, я падав серед лісу і руки дряпав об трухляві нні* (Л. Костенко); *Так! я буду крізь сльози сміятись, Серед лиха співати пісні* (Леся Українка). Значення контактної локалізації з поверхнею просторового орієнтира передають прийменники *на* з місцевим відмінком і *поверх, зверху* з родовим: *О, квіти на личеньку зразу зацвіли* (Леся Українка); *О, не словами уст, але словами рук співати будем пісню на життя порозі* (Б.-І. Антонич); *...то співають на могилі «Заповіт» у Каневі* (Д. Білоус); *Отаман Гук, ступивши на два кроки, ревнув з помосту поверх всіх голів...* (Л. Костенко); *Лижі тоді не провалюються в сніг, а легко пливуть поверх снігу* (О. Вишня). Із цими двома значеннями тісно пов'язана похідна від них семантика дистрибутивної контактної локалізації, яку окреслює прийменник *по* з місцевим відмінком, що відтворює місце на поверхні або всередині об'єкта: *...улітку рясно стелеться [барвінок] низенько по землі* (Д. Білоус); *І, поки по гаях кричать сичі, По болотах скрегочуть млосні жаби, Шепоче тьма і стогне в снах Дніпро...* (Є. Маланюк); *По зволоженій траві мигає вогонь ліхтарика, мабуть, відшукує недавні сліди* (П. Воронько); *І, як печаль одвічна, двоєдина, душа Райни плаче по церквах* (Л. Костенко).

Прийменник *поза*, рідше *за*, поєднуючись з орудним відмінком, у складі просторового детермінанта може позначати загальну зовнішню дистантну локалізацію щодо просторового орієнтира, напр.: *І, нарешті, що скажуть вони для нього, який житиме в третім тисячолітті, десь поза межами нашого буття?* (О. Гончар); *Та ні, он же кінь його поза дубами бігає* (П. Тичина); *В Тимка сипонуло морозом поза спиною* (Г. Тютюнник); *Поза княжим двором небезпека зникне* (П. Загребельний); – *То яке ти маєш право продавати такі коштовні речі поза цехом?* (Р. Іванчук); *Допізна блукали вони поза радгоспом* (О. Гончар).

Різний ступінь близькості щодо просторового орієнтира виражають прийменники *біля, коло, побіля, близько, близько від, поблизу, неподалік, неподалік від, недалеко, недалеко від, при*, з яких прийменник *біля* з родовим відмінком закріпився в граматичній системі сучасної української мови як основний засіб вираження загальної просторової близькості до предмета, а прийменник *при* з місцевим вказує на найбільшу близькість до просторового орієнтира, решта прийменників у сполученні з родовим відмінком диференціюють відтінки просторової близькості. Пор.: *Біля могили росла оденька груша-дичка* (М. Вінграновський); *Гомонить живою казкою біля школи Сад поетів* (Д. Білоус); *І купався коло млина, і лежав у піску...* (І. Драч); *На цім боці, близько мосту, важко дихав паровий млин* (А. Головка); *...троянчани не купаються навіть поблизу нього [виру] і всіляко обходять прокляте місце* (Г. Тютюнник); *Спинаються неподалік від хати голови сілради Кіндрата Яремного* (Є. Гуцало); *Тут, на станції Крести, недалеко від Пскова, він зустрів знайомого* (О. Іваненко); *А прадід купався при березі* (Ю. Яновський).

Прийменники *навколо, довкола, навкруг, довкруг, круг* з родовим відмінком, позначаючи локалізацію в просторі з усіх боків просторового орієнтира, оформлюють морфолого-синтаксичні варіанти просторового детермінанта, ускладненого семантичними відтінками орієнтації по колу, напр.: *Я дзигною крутився навколо нього, тицяючи кулаками і відскакуючи* (В. Нестайко); *Та німує хата і все довкола неї* (М. Стельмах); *В козацькому таборі, навкруг фортеці, копали щанці* (Н. Рибак); *Морозний острах торкає серце, коли вони крутяться довкруг попелища* (В. Барка); *...а далі навкруги частоколу повиростало чимале терня* (А. Чайковський); *Так, немов зійшлись усі віки, Стали округ пісні в оболоні* (Б. Олійник); *Кругом хати снують бджоли* (І. Багрянний); *Вечеряють круг столу...* (А. Головка).

Прийменники *між, поміж і проміж*, поєднуючись з родовим або орудним відмінками підкреслюють дистантну локалізацію, місце поза внутрішніми межами просторових орієнтирів: *Лисина оріонця теж між ними поблискує* (О. Гончар); *А майстер метався поміж нами, воркотів лагідненькі слова* (Г. Тютюнник); *Шепоче вітер поміж віт* (В. Сосюра); *...а проміж них виринав він раз по раз* (О.Кобилянська).

Велика група прийменників уточнюють дистантну щодо просторового орієнтира локалізацію на горизонталі або вертикалі. Порівняно з формами вертикальної локалізації форми горизонтальної локалізації членують простір більш диференційовано у значенневому плані. У рамках горизонтальної орієнтації наявні шість груп прийменників, що позначають:

а) місце перед просторовим орієнтиром та різновиди цієї локалізації (прийменники *перед, поперед, поперед, проти, навпроти, напроти, супроти, насупроти, спереду, просто*): *Перед ним поважно ступало з десяток кіз* (В. Шевчук); – *Поперед нас потяг стежку і нас піджидає* (В. Барка); *Слав він на лаві проти вікна, до покутя* (А. Головка); *Навпроти свого ліжка перебирав якісь записи Степура* (О. Гончар); *Кіннотники далеко спереду загону доспіували десяту пісню* (Ю. Яновський); *Тяжко опустився на солому й широко відкритими очима дивився просто себе, в стіну* (І. Багряний);

б) місце за просторовим орієнтиром (прийменники *за, поза, позад, позаду*): *За стіною скрипка грає* (П. Тичина); *За чорними куцями переярку підморгували вікна передмістя* (М. Бажан); *А тим часом шаланда пройшла поза купою очерету й впливла на Кардашинський лиман* (Ю. Яновський); *Надбігає до болота [гру-салка], бризкає водою з пальців позад себе через плечі* (Леся Українка); *Кричать позад нас мартини* (Ю. Яновський); *Позаду олешиківців рівно одбиває ногу ще й матроський загін* (Ю. Яновський);

в) місце з бічної сторони і поблизу просторового орієнтира (прийменники *поряд, поряд з, поруч, поруч з, обіч, обіч, побіч, побіч з, збоку, збоку від*): *Поряд нього жив другий активіст* (В. Барка); *Нащо співали в бурсі чи в архієрейськм хорі, та поряд з оцим чорнущьом дяльком ті славні півчі* (Василь Шевчук); *Більше року довелось мені працювати поруч Івана Кириловича* (В. Дрозд); – *Він стрепенувся, а Андронаті повалився обіч його на землю* (О. Кобилянська); *Обіч ганку, під вікнами, сягаючи вершками зеленого залізного даху, ярли мальви* (М.Олійник); *...а збоку мене брели сторожі моєї душі: доктор і дегенерат* (М. Хвильовий); *Трохи збоку од гурту втомленою, але сягнистою ходою йшла висока білява дівчина* (Ю. Мушкетик);

г) місце з обох боків предмета (прийменники *обабіч, обіруч, обіруч від*): *Обабіч шляху вставали височезні пожежі, на сході за Дніпром чути було далеку канонаду* (Ю. Яновський); *Обабіч шляху поле захаращене кістками спалених машин, розбитими танками кількох систем, побитими возами* (І. Багряний); *Обабіч шляху, як море, грали безкраї панські пшениці, шуміли стиха вже золотавим колосом* (Василь Шевчук); *Двоє осавулів випростались обіруч крісла, а біля входу завмерли козаки з оголеними шаблями* (Н. Рибак);

г) місце на незначній віддалі від просторового орієнтира (прийменники *осторонь, осторонь від*): *Знівечений, зажурений, мовчки опустивсь на сидіння, осторонь вікна* (О. Гончар); *Наче живі, чудно відскакували осторонь хати, клуні* (М. Стельмах); *Він показав на пагорб над шляхом, трохи осторонь од села* (П. Загребельний); *Візир... мав їсти на низенькому столику осторонь від султана* (П. Загребельний); *Марко мусив на людях триматись осторонь од нього* (Ю. Мушкетик); *Так і жив брат осторонь від людей із дружиною* (С. Склярєнко);

д) місце на близькій відстані від кінцевої частини або краю предмета (прийменники *край і кінець*): *Аби тільки ви нас чекали завжди край воріт* (Б. Олійник); *Край берега, у затишку, прив'язані човни* (Д. Білоус); *І проминає мати край дороги, сумна і чорна, – теж, як та тополя* (Л. Костенко); *Учора покрай лісу зупинились* (Л. Костенко); *Його хвиля край берега ясно так синіє* (Леся Українка); *Чиясь край шляху плаче наречена* (Л. Костенко); *Покрай лісу таємничо біліють стовбури осик та беріз* (Леся Українка); *А старий Сиваш слухав, похилившись кінець столу, про свою ганьбу від рідного сина...* (Б. Грінченко).

Морфолого-синтаксичними варіантами просторових детермінантів виступають сполуки майже всіх наведених вище прийменників горизонтальної локалізації з родовим відмінком, лише декілька прийменників (*за, поза, поряд з, поруч з, побіч з*) мають здатність поєднуватися тільки з орудним відмінком, прийменники *перед і поперед* вживаються паралельно з обома відмінками.

Просторові детермінанти з відтінками вертикальної локалізації передають лише два значення: 1) місце над просторовим орієнтиром, яке окреслюють прийменники *над, понад* з орудним відмінком, *вище, повище* з родовим відмінком; *І задзвонили над джмелями Дзвінки-дзвіночки лісові* (М. Вінграновський); *Але в цю мить Баитан жовтіє понад яром* (М. Рильський); *А вони як шалені закрутили дівчину, стрибали вище голови* (І. Багряний); *Тоді принцеса Еліза рішуче бере старого за руку повище ліктя й сильно стискає її* (В.Винниченко); 2) місце під просторовим орієнтиром, яке визначають прийменники *під, попід* з орудним, *нижче, понижче* з родовим. *Зажурився під снігом гай* (П. Тичина); *Внизу, під сріблястим крилом літака, пропливає Гобійська бура пустеля* (О. Гончар); *В піснях до бою закликаю Всіх тих, що мляві, чи недужі, Чи під укриттям сплять байдужі* (М. Вороний); *Ідемо попід густою липою квітучою* (Д. Білоус); *Нижче обійстя стриміла з землі дерев'яна подобизна того срібного хреста* (П. Загребельний); *Тимко щосили розмахнувся веслом, шмагонує старого понижче спини* (Г. Тютюнник).

Просторові детермінанти з відтінками дистрибутивної контактної або дистантної локалізації формуються прийменниками *вдовж, вздовж, вповдовж, впродовж, повздовж, подовж, поздовж, впоперек, поперек, по*, які визначають горизонтальну або вертикальну локалізацію при якійсь стороні просторового орієнтира, що має протяжність: *Жито шепче вздовж курних доріг* (А. Малишко); *...вздовж берега йому чулись голоси* (С. Склярєнко); *...копали вповдовж нього [шосе] глибокі кювети* (О. Гончар); *...поперек сідла Добриці міцно ув'язали короб...* (С. Склярєнко); *...впоперек лугу лягають валки покосів* (У. Самчук); *Впоперек доріжки білів Іванів тильовик* (В. Дрозд); *Щоб я своє добро дороге марно по шляхах розкидав?* (Л. Костенко).

Приєднання *вдовж, вздовж, вповдовж, впродовж, повздовж, подовж, поздовж* з родовим відмінком виражають контактну або дистантну локалізацію в напрямку довжини просторового орієнтира, приєднання *поперек* і *впоперек* з цим же відмінком стосуються контактної локалізації в напрямку ширини просторового орієнтира, а приєднання *по* з місцевим відмінком передає контактну локалізацію – у внутрішній частині або на поверхні просторового орієнтира. Як зазначає І. Р. Вихованець, «динамічні характеристики дистрибутивних форм не зумовлюються якістю відмінкової форми (динамічних відмінків), а пояснюються потенційною внутрішньою особливістю дистрибутивності приєднання» [2, с.176].

За актуального членування речення просторові детермінанти, перебуваючи в початковій формально-синтаксичній позиції простого речення, виконують типову комунікативну функцію самостійної теми, напр.: *Обіч дороги / шелестіли перевиті берізою та уतिकані волошками жита* (М. Олійник). Як бачимо, суб'єкт (підмет) у таких умовах пересувається в позицію після предиката (присудка). За одночасного розміщення просторового детермінанта і суб'єкта (підмета) на початку простого ускладненого речення перед присудком виникає необхідність вирізнити актуальну значущість компонентів теми. Тоді можливі два рівні актуального членування висловлення: на першому рівні поділяємо речення на тему й рему (позначаємо однією скісною рисою), а на другому рівні комплексну тему членуємо додатково з вирізненням першої теми (детермінанта) і другої (суб'єкта), акцентуючи на актуальній значущості останньої (позначаємо двома скісними рисками), напр.: *При стежці / троянди // цвітуть* (Б. Лепкий); *Неподалік берега / ясени // розступались* (В. Дрозд); *Лише аж близько табору / старий // підбив наслідки огляду* (І. Багрянний). Зрідка просторовий детермінант стає другою темою, а суб'єкт – першою, пор.: *Троянди / при стежці // цвітуть*. Переміщення просторового детермінанта в кінець реченнєвої конструкції зумовлює їх перебування в позиції самостійної або комплексної реми, напр.: *Щебечуть солов'ї / по молодих садках* (О. Довженко).

Отже, просторові детермінанти не входять у валентну рамку локативних дієслів, утворюючись унаслідок згортання підрядних просторових частин складного речення. На їхню семантичну диференціацію впливають приєднання, які вносять додаткові відтінки локативної семантики в сполученні з формами місцевого, родового, орудного, знахідного відмінків. За актуального членування висловлення просторові детермінанти у типових виявах виконують функцію теми. Подальші наукові розвідки в цьому плані передбачають ґрунтовний опис морфологічних і позиційних варіантів детермінантів з адвербіальними значеннями причини, часу, мети, умови тощо, що дасть змогу здійснити системний функціональний аналіз цих другорядних членів речення.

Література:

1. Вихованець І. Р. Приєднання система української мови : [монографія] / І. Р. Вихованець. – К. : Наук. думка, 1980. – 286 с.
2. Вихованець І. Р. Нариси з функціонального синтаксису української мови : [монографія] / І. Р. Вихованець. – К. : Наук. думка, 1992. – 222 с.
3. Вихованець І. Р. Граматика української мови. Синтаксис : [підручник] / І. Р. Вихованець. – К. : Либідь, 1993. – 368 с.
4. Городенська К. Г. Деривація синтаксичних одиниць : [монографія] / К. Г. Городенська. – К. : Наук. думка, 1991. – 192 с.
5. Загнітко А. П. Теоретична граматики української мови. Синтаксис : [монографія] / А. П. Загнітко. – Донецьк : Дон НУ, 2001. – 662 с.
6. Камынина А. А. О синтаксической зависимости падежем, распространяющих предложение в целом / А. А. Камынина // Исследования по современному русскому языку / под ред. Т. П. Лометева, А. А. Камыниной. – М. : Изд-во Моск. ун-та, 1970. – С. 73-89.
7. Кацнельсон С. Д. Типология языка и речевое мышление : [монография] / С. Д. Кацнельсон. – [3-е изд., стереотип.]. – М. : УРСС, 2004. – 216 с.
8. Кржижкова Е. Адвербиальная детерминация со значением места и направления : Опыт трансформационного анализа / Е. Кржижкова // Вопр. языкознания. – 1967. – № 2. – С. 32-48.
9. Малащенко В. П. О конструктивной обязанности и факультативности детерминантов / В. П. Малащенко // Вопросы синтаксиса русского языка : [сб. науч. тр.]. – Ростов-на-Дону : Изд-во Рост. ун-та, 1978. – С. 51-61.
10. Распопов И. П. О так называемых детерминирующих членах предложения / И. П. Распопов // Вопр. языкознания. – 1972. – № 6. – С. 55-61.
11. Слинько І. І. Синтаксис сучасної української мови : проблемні питання : [навч. посіб.] / І. І. Слинько, Н. В. Гуйванюк, М. Ф. Кобилянська. – К. : Вища шк., 1994. – 670 с.
12. Степаненко М. І. Просторові поширювачі у структурі простого речення : [монографія] / М. І. Степаненко. – Полтава : АСМІ, 2004. – 464 с.
13. Шведова Н. Ю. Существуют ли всё-таки детерминанты как самостоятельные распространители предложения? / Н. Ю. Шведова // Вопр. языкознания. – 1968. – № 2. – С. 39-50.
14. Шведова Н. Ю. К спорам о детерминантах : Обстоятельственная и обстоятельственная детерминация простого предложения / Н. Ю. Шведова // Науч. докл. высш. шк. Филол. науки. – 1973. – № 5. – С. 66-77.